

Червоний бенкет

Тарас Шевченко

Уривок з поеми ["Гайдамаки"](#)

Задзвонили в усі дзвони
По всій Україні;
Закричали гайдамаки:
"Гине шляхта, гине!
Гине шляхта! погуляєм
Та хмару нагрієм!"
Зайнялася Смілянщина,
Хмара червоніє.
А найперша Медведівка
Небо нагріває.
Горить Сміла, Смілянщина
Кров'ю підпливає.
Горить Корсунь, горить Канів,
Чигирин, Черкаси;
Чорним шляхом запалало,
І кров полилася
Аж у Волинь. По Поліссі
Гонта бенкетує,
А Залізняк в Смілянщині
Домаху гартує,
У Черкасах, де й Ярема
Пробує свячений.
"Отак, отак! добре, діти,
Мордуйте скажених!
Добре, хлопці!" — на базарі
Залізняк гукає.
Кругом пекло; гайдамаки
По пеклу гуляють.
А Ярема — страшно глянуть
По три, по чотири
Так і кладе. "Добре, сину,
Матері їх хиря!
Мордуй, мордуй, в раю будеш
Або есаулом.

Гуляй, сину! нуте, діти!"
І діти майнули
По горищах, по коморах,
По льохах, усюди;
Всіх уклали, все забрали.
"Тепер, хлопці, буде!
Утомились, одпочиньте".
Улиці, базари
Крились трупом, плили кров'ю.
"Мало клятим кари!
Ще раз треба перемучить,
Щоб не повставали
Нехрещені, клятї душі".
На базар збирались
Гайдамаки. Йде Ярема,
Залізник гукає:
"Чуєш, хлопче? ходи сюди!
Не бійсь, не злякаю".
"Не боюся!" Знявши шапку,
Став, мов перед паном.
"Відкіля ти? хто ти такий?"
"Я, пане, з Вільшани".
"З Вільшаної, де титаря
Пси замордували?"
"Де? якого?"
"У Вільшаній;
І кажуть, що вкрали
Дочку його, коли знаєш".
"Дочку, у Вільшаній?"
"У титаря, коли знавав".
"Оксано, Оксано!" —
Ледве вимовив Ярема
Та й упав додолу.
"Еге! ось що... Шкода хлопця,
Провітри, Миколо!"
Провітрився. "Батьку! брате!
Чом я не сторукий?
Дайте ножа, дайте силу,
Муки ляхам, муки!
Муки страшної, щоб пекло
Тряслося та мліло!"

"Добре, сину, ножі будуть
На святеє діло.
Ходім з нами у Лисянку
Ножі гартувати!"
"Ходім, ходім, отамане,
Батьку ти мій, брате,
Мій єдиний! На край світа
Полечу, достану,
З пекла вирву, отамане...
На край світа, пане...
На край світа, та не найду,
Не найду Оксани!"
"Може, й найдеш. А як тебе
Зовуть? я не знаю".
"Яремою".
"А прізвище?"
"Прізвища немає!"
"Хіба байстрюк? Без прізвища
Запиши, Миколо,
У реєстер. Нехай буде —
Нехай буде Голий,
Так і пиши!"
"Ні, погано!"
"Ну, хіба Бідою?"
"І це не так".
"Стривай лишень,
Пиши Галайдою".
Записали.
"Ну, Галайдо,
Поїдем гуляти.
Найдеш долю... а не найдеш...
Рушайте, хлоп'ята".
І Яремі дали коня
Зайвого з обозу.
Усміхнувся на воронім
Та й знову у сльози.
Виїхали за царину;
Палають Черкаси...
"Чи всі, діти?"
"Усі, батьку!"
"Гайда!"

Простяглася
По діброві понад Дніпром
Козацька ватага.
А за ними кобзар Волох
Переваги-ваги
Шкандибав на конику,
Козакам співає:
"Гайдамаки, гайдамаки,
Залізник гуляє".
Поїхали... а Черкаси
Палають, палають.
Байдуже, ніхто й не гляне.
Сміються та лають
Кляту шляхту. Хто балака,
Хто кобзаря слуха.
А Залізник попереду,
Нашорошив уха;
Іде собі, люльку курить,
Нікому ні слова.
А за ним німий Ярема.
Зелена діброва,
І темний гай, і Дніпр дужий,
І високі гори,
Небо, зорі, добро, люде
І лютеє горе —
Все пропало, все! нічого
Не знає, не бачить,
Як убитий. Тяжко йому,
Тяжко, а не плаче.
Ні, не плаче: змія люта,
Жадна випиває
Його сльози, давить душу,
Серце роздирає.
"Ой ви, сльози, дрібні сльози!
Ви змиєте горе;
Змийте його... тяжко! нудно!
І синього моря,
І Дніпра, щоб вилить люте,
І Дніпра не стане.
Занапастить хіба душу?
Оксано, Оксано!

Де ти, де ти? подивися,
Моя ти єдина,
Подивися на Ярему.
Де ти? Може, гине,
Може, тяжко клене долю,
Клене, умирає
Або в пана у кайданах
У склепу конає.
Може, згадує Ярему,
Згадує Вільшану,
Кличе чого: "Серце моє,
Обніми Оксану!
Обнімемось, мій соколе!
Навіки зомлієм.
Нехай ляхи знущаються,
Не почуєм!.." Віє,
Віє вітер з-за Лиману,
Гне тополю в полі,—
І дівчина похилиться,
Куди гне недоля.
Посумує, пожуриться,
Забуде... і, може...
У жупані, сама пані;
А лях... боже, боже!
Карай пеклом мою душу,
Вилий муки море,
Розбий кару надо мною,
Та не таким горем
Карай серце: розірветься,
Хоч би було камень.
Доле моя! серце моє!
Оксано, Оксано!
Де ти ділася-поділась?"
І хлинули сльози;
Дрібні-дрібні полилися.
Де вони взялися!
А Залізник гайдамакам
Каже опинитись:
"У ліс, хлопці! вже світає,
І коні пристали:
Попасемо",— і тихенько

У лісі сховались.